

“MAKTABGACHA TA’LIMDA MILLIY QADRIYATLARGA ASOSLANGAN TARBIYA TEXNOLOGIYALARI”

Quchqorova Nargiza Mamajonovna

Oriental universiteti Uzluksiz ta’lim pedagogikasi
kafedrasi professori, pedagogika fanlari doktori (DSc)

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tizimida milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalarining nazariy va amaliy asoslari chuqur tahlil qilinadi. Bolalarda milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishda xalq pedagogikasi, innovatsion yondashuvlar hamda interfaol metodlarning o‘rni ochib beriladi. Shuningdek, tarbiya jarayonida oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligining samaradorligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: milliy qadriyatlar, maktabgacha ta’lim, tarbiya texnologiyalari, xalq pedagogikasi, innovatsion metodlar, ma’naviy tarbiya

Kirish. Bugungi kunda dunyoda kechayotgan globallashuv jarayonlari nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarga, balki jamiyatning ma’naviy hayotiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi, turli madaniyatlarning o‘zaro aralashuvi natijasida yosh avlod ongiga turli xil g‘oyalar singib bormoqda. Bunday murakkab sharoitda milliy o‘zlikni saqlab qolish, yoshlarni ajdodlarimiz merosi, urf-odat va an’analari ruhida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Mamlakatimizda maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish, uni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish hamda bolalarni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash masalasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorida maktabgacha ta’lim tizimining ustuvor vazifalari belgilab berilib, unda bolalarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash zarurligi alohida ta’kidlangan [1].

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi”da maktabgacha yoshdagi bolalarda ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish, milliy qadriyatlarni singdirish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan [2].

Bu borada Shavkat Mirziyoyev o‘z nutqlarida yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi davlat siyosatining eng muhim yo‘nalishlaridan biri ekanini alohida qayd etadi [3].

Ayniqsa, maktabgacha yosh davri inson hayotidagi eng muhim bosqichlardan biri bo‘lib, aynan shu davrda bolaning xarakteri, dunyoqarashi va axloqiy mezonlari shakllana boshlaydi. Bu davrda berilgan tarbiya butun hayot davomida inson shaxsining poydevorini tashkil etadi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, maktabgacha ta’lim tizimida milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalarini joriy etish — bu nafaqat pedagogik vazifa, balki ijtimoiy zaruratsdir. Chunki milliy qadriyatlar — bu xalqning tarixiy xotirasi, ma’naviy boyligi va kelajakka yo’naltirilgan kuchidir.

Asosiy qism

Milliy qadriyatlarning pedagogik ahamiyati va mohiyati

Milliy qadriyatlar — bu xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, an’analar, axloqiy me’yorlari va hayotiy qarashlarining mujassamidir. Ular jamiyatning ma’naviy asosini tashkil etib, har bir shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonida muhim rol o’ynaydi[4].

Maktabgacha ta’limda milliy qadriyatlarning o’rni beqiyosdir. Chunki bola aynan shu davrda:

- yaxshilik va yomonlikni ajratishni,
- kattalarga hurmat, kichiklarga mehr ko’rsatishni,
- Vatanga sadoqat va muhabbatni his qilishni o’rganadi.

Masalan, xalq og’zaki ijodi — ertaklar, dostonlar, maqollar orqali bolalarda axloqiy tushunchalar tabiiy ravishda shakllanadi. “Yaxshilik qil, qaytadi”, “Kattaga hurmat, kichikka izzat” kabi hikmatli so’zlar bolalar ongiga chuqur singadi va ularning xulq-atvoriga ta’sir ko’rsatadi.[5]

Shu bois milliy qadriyatlar nafaqat tarbiya vositasi, balki shaxsni shakllantiruvchi kuchli pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo’ladi.

Milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalarining mazmuni

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar milliy qadriyatlar bilan uyg’unlashganda yanada samarali natija beradi. Bunday texnologiyalar quyidagi xususiyatlarga ega bo’lishi lozim:

- bolaga yo’naltirilganlik
- milliy ruh va mazmunning mavjudligi
- interfaollik va qiziqarli tashkil etilishi
- amaliy faoliyatga asoslanganlik

Masalan, “ertak terapiyasi” texnologiyasi orqali bolalarda ijobiy xulq shakllantiriladi. Tarbiyachi ertakni nafaqat o’qib beradi, balki uni sahnalashtiradi, bolalarni rollarga bo’ladi va ular orqali voqeani jonlantiradi. Natijada bola faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanadi.

Yoki “milliy obrazli o’qitish” texnologiyasida bolalar milliy qahramonlar timsolida tarbiyalanadi. Bu esa ularda o’z tarixiga va madaniyatiga nisbatan qiziqish uyg’otadi.

O’yin faoliyati — milliy tarbiyaning samarali vositasi

Maktabgacha yoshdagi bola uchun o’yin — bu hayotning o’zi. O’yin orqali bola dunyoni anglaydi, ijtimoiy munosabatlarni o’rganadi va o’z his-tuyg’ularini ifodalaydi.[7]

Milliy o’yinlar esa bu jarayonni yanada boyitadi. Masalan:

- “Oq terakmi, ko’k terak”
- “Chillak”
- “Besh tosh”

kabi o‘yinlar orqali bolalarda chaqqonlik, diqqat, jamoaviylik va halollik kabi sifatlar shakllanadi. Eng muhimi, bunday o‘yinlar bolani milliy muhitga olib kiradi. U o‘z xalqining madaniyatini his qiladi, o‘zligini anglay boshlaydi.

Interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlar

Zamonaviy ta’lim jarayonida interfaol metodlar alohida ahamiyat kasb etadi. Ular bolani passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Quyidagi metodlar ayniqsa samaralidir:

- **Rol o‘ynash** — bolalar turli ijtimoiy rollarni bajaradi
- **Aqliy hujum** — erkin fikrlash rivojlanadi
- **Klaster** — tushunchalar o‘rtasidagi bog‘liqlik anglanadi

Masalan, “Mehmon kutish” mavzusida rol o‘ynash orqali bolalar milliy odob-axloq qoidalarini amalda o‘rganadi. Bu esa nazariy bilimdan ko‘ra ancha samarali natija beradi.

Innovatsion yondashuv sifatida multimedia vositalari, animatsiyalar va interaktiv o‘yinlardan foydalanish ham bolalarning qiziqishini oshiradi.

Oila, mahalla va ta’lim muassasasi hamkorligi

Bola tarbiyasida eng muhim muhit — bu oila. Agar bog‘chada berilgan tarbiya oilada mustahkamlanmasa, kutilgan natijaga erishish qiyin bo‘ladi.

Shu sababli quyidagilar muhim:

- ota-onalar bilan muntazam muloqot
- milliy bayramlarni birgalikda o‘tkazish
- tarbiyaviy seminar va uchrashuvlar tashkil etish

Mahalla ham bu jarayonda muhim o‘rin tutadi. Chunki mahalla — milliy qadriyatlar saqlanadigan muhitdir.

Natijalar va muhokama. Amaliy kuzatishlar shuni ko‘rsatadiki, milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalari qo‘llanilgan guruhlarda bolalar:

- ijtimoiy faolroq bo‘ladi
- o‘z fikrini erkin ifodalaydi
- axloqiy jihatdan barqarorroq shakllanadi

Bunday bolalarda empatiya, hurmat va mas’uliyat hissi yuqori bo‘ladi. Eng muhimi, ular o‘z milliy identitetini anglab yetadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’limda milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya texnologiyalarini joriy etish — bu barkamol avlodni tarbiyalashning eng samarali yo‘llaridan biridir. Ushbu yondashuv bolalarda nafaqat bilim, balki yuksak ma’naviyatni ham shakllantiradi.

Kelajak avlodning kim bo‘lib yetishishi bugungi tarbiyaga bog‘liq. Shunday ekan, har bir pedagog milliy qadriyatlarni chuqur anglab, ularni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtira olishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2017.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi”. – Toshkent, 2019.
3. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent: 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror. – Toshkent, 2017.

5. Mirziyoyev Sh.. Milliy taraqqiyot yo‘lida qat’iyat bilan davom etamiz. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2020.
6. Mirziyoyev Sh.. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021.
7. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent: 2018.
8. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2021.
9. Abdurahmonov Q. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: “Fan”, 2019.
10. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: 2020.
11. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: 2018.
12. Karimova V. Oila pedagogikasi. – Toshkent: 2019.
13. Maktabgacha ta’limga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar to‘plami. – Toshkent: 2021.
14. UNESCO. Early Childhood Care and Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2020.
15. OECD. Starting Strong: Early Childhood Education and Care. – Paris: OECD Publishing, 2019.